

” Корнійчук М. Наукові підходи у вивченні становлення та розвитку університетської освіти Польщі (XX – початок XXI століття). *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 4. С. 23-30. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i4-003>.

Korniichuk M. Naukovi pidkhody u vvychnni stanovlennia ta rozvytku univertsytetskoï osvity Polshchi (XX – pochatok XXI stolittia) [Scientific approaches to the study of the formation and development of university education in Poland (XX - early XXI century)]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 4. S. 23-30. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i4-003>.

УДК 378:001.895(438)

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i4-003

Михайло КОРНІЙЧУК

Житомирський державний університет Імени Івана Франка, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6051-4690>

kornijchuk1995@gmail.com

НАУКОВІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ (XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

Анотація. У статті аналізуються наукові підходи до вивчення становлення та розвитку університетської освіти в Польщі в період з XX століття до початку XXI століття. В умовах глобалізації та технологічних інновацій, які суттєво впливають на освітні системи, важливість порівняльного аналізу стає дедалі більш актуальною. Польська система вищої освіти зазнала численних трансформацій, що робить необхідним детальне дослідження її сильних і слабких сторін, а також адаптації до міжнародних стандартів.

Дослідження підкреслює, що сучасна компаративна освіта має на меті опис навчальних систем, розвиток навчальних структур та практик, виявлення взаємозв'язків між освітою та суспільством, а також закономірностей, які можуть бути корисними для реформування освітніх систем. У статті розглядаються три основні типи компаративних досліджень: описові, дослідження розвитку та аналітичні дослідження відносин і процесів.

Автор акцентує увагу на важливості аналізу національних освітніх систем у контексті глобальних тенденцій, зокрема вивчення впливу міжнародних освітніх стандартів, таких як Болонський процес, на польську систему освіти. Стаття також досліджує етапи розвитку університетської освіти в Польщі, починаючи з міжвоєнного періоду, до сучасності, коли польські університети активно інтегруються в міжнародний освітній простір.

Висновки дослідження свідчать про те, що університетська освіта в Польщі переживає значні зміни, які потребують всебічного аналізу з урахуванням історичних і сучасних контекстів. Перспективи подальших досліджень включають глибший аналіз впливу глобалізації на адаптацію польської вищої освіти до міжнародних стандартів, а також вивчення ролі інноваційних технологій у навчальному процесі, що дозволить сформувати нові освітні стратегії, які враховують специфіку польської системи вищої освіти та її інтеграцію в європейський освітній простір.

Ключові слова: університетська освіта; Польща; компаративна освіта; глобалізація; освітні стандарти; дослідження.

Mykhailo KORNIICHUK

Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6051-4690>

kornijchuk1995@gmail.com

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE STUDY OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF UNIVERSITY EDUCATION IN POLAND (XX - EARLY XXI CENTURY)

Abstract. The article analyzes the scientific approaches to studying the establishment and development of university education in Poland from the 20th century to the early 21st century. In the context of globalization and technological innovations that significantly impact educational systems, the importance of comparative analysis is becoming increasingly relevant. The Polish higher education system has undergone numerous transformations, making it necessary to conduct a detailed study of its strengths and weaknesses, as well as its adaptation to international standards.

The research emphasizes that modern comparative education aims to describe educational systems, develop educational structures and practices, uncover the relationships between education and society, and identify patterns that may be useful for reforming educational systems. The article examines three main types of comparative research: descriptive studies, developmental studies, and analytical studies of relationships and processes.

The author highlights the importance of analyzing national educational systems in the context of global trends, particularly the study of the impact of international educational standards, such as the Bologna Process, on the Polish education system. The article also explores the stages of development of university education in Poland, from the interwar period to the present, when Polish universities are actively integrating into the international educational space.

The conclusions of the research indicate that university education in Poland is undergoing significant changes that require comprehensive analysis considering both historical and contemporary contexts. Future research prospects include a deeper analysis of the impact of globalization on the adaptation of Polish higher education to international standards, as well as examining the role of innovative technologies in the educational process. This will allow for the formation of new educational strategies that take into account the specifics of the Polish higher education system and its integration into the European educational space.

Keywords: higher education; Poland; comparative education; globalization; educational standards; research.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де глобалізація та технологічні інновації все більше впливають на освітні системи, важливість порівняльного аналізу університетської освіти стає очевидною. Польська система вищої освіти, що переживає періоди трансформацій, вимагає детального

вивчення з метою виявлення її сильних та слабких сторін, а також адаптації до міжнародних стандартів. В умовах швидких змін на ринку праці та зростаючих вимог до якості освіти, необхідно дослідити, як польські університети можуть задовольнити ці виклики, зберігаючи при цьому свою національну ідентичність та культурні особливості за допомогою компаративних досліджень.

Наукове дослідження – це особлива форма процесу пізнання, систематичне цілеспрямоване вивчення об'єктів, в якому використовують засоби і методи науки, і яке завершується формулюванням нового знання про досліджуваний об'єкт [1].

При цьому в компаративних дослідженнях варто зіставляти такі національні системи освіти, які поряд зі специфічними, мають і подібні риси, тоді як порівняння освітніх систем, які майже не мають схожості, є малопродуктивним [5].

Наприкінці ХХ ст. у Європі стала активно розвиватися така галузь наукового знання як компаративна освіта (comparative education). На сьогоднішній день компаративна освіта вважається окремою академічною дисципліною, що вивчає систему навчання в певній країні або групі країн за допомогою даних та положень, розроблених та отриманих в іншій державі або державах. Програми та курси з компаративної освіти як навчальної дисципліни пропонуються університетами всього світу, а результати досліджень у зазначеній галузі регулярно публікуються в таких журналах як «Компаративна освіта» (Comparative Education), «Міжнародне освітнє ревью» (International Review of Education), «Міжнародний журнал розвитку освіти» (International Journal of Educational Development), «Ревью компаративної освіти» (Comparative Education Review) та ін. Галузь компаративної освіти підтримується проектами UNESCO й національними міністерствами [7].

Сучасна компаративна освіта спрямована вирішити чотири завдання: здійснити опис навчальних систем, процесів і результатів; сприяти розвитку навчальних структур та навчальної практики; розкрити взаємовідношення між освітою та суспільством; виявити спільні закономірності освіти, значущі для двох та більше країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найвідомішими спеціалістами в галузі сучасної компаративної освіти є Ф. Альтбах, Р. Арнов, Л. Бреслер, М. Карноу, М. Екштейн, Б. Холмс, Г. Келлі, Г. Ноа, К. Торрес та ін.

Порівняльні дослідження у вищій освіті й компаративістика як наука спрямовані дослідити систему освіти в усьому її розмаїтті та є тісно пов'язаними між собою. Засновником компаративної освіти виступив Марк-Антуан Жюльєн Паризький, який у 1817 р. вперше акцентував увагу на значущості об'єктивного спостереження, зборі документальних свідчень, систематичному аналізі й ретельності тощо [9].

Спеціалістами в галузі компаративних досліджень виокремлюються такі функції компаративної освіти як науки: пояснювальна, прогностична, функція аналізу первинних умов та національних особливостей тієї чи іншої країни, функція визначення й планування освітньої політики, функція переносу, критична (Б. Холмс); ідеографічна (пошук особливого), меліористська (пошук кращих моделей), еволюційна (пошук тенденцій розвитку); експериментальна або функція пошуку універсального (В. Хернер); аналіз тенденцій розвитку теорії та практики освіти у світі, співвідношення спільних тенденцій та національної специфіки, вивчення позитивних та негативних аспектів міжнародного досвіду, визначення меж «переносу» закордонного досвіду на національний ґрунт (Б. Вульфсон) [2].

Дж. Уокер та К. Еверс у 1997 р. виокремили три підходи до проблеми взаємодії наукових традицій або парадигм проведення освітнього дослідження. Згідно з першим, існує три абсолютно протилежні епістемологічні парадигми, порівняння яких неможливо ні в освітнім, ні в будь-якій іншій виді дослідження. Більш того, парадигми зовсім несумісні й навіть конкурують між собою, проводячи дослідження в однаковій галузі. Такий підхід в європейській науці називають «тезою опозиційного різноманіття».

Згідно з іншим підходом, наукові парадигми епістемологічно відрізняються одна від одної та є по суті непорівнянними, однак не протилежними, а взаємодоповнюючими, однаково придатними для вирішення різних або суміжних проблем. Обидва підходи схожі в чинній в освітньому дослідженні фундаментальній епістемологічній різноманітності. Третій підхід, теза єдності, заперечує таке положення, та вважає помилковою ідею існування несумісних парадигм зі своїми власними методами дослідження. Згідно з цією тезою, існують загальні положення, що дозволяють виокремити та ефективно використовувати в одному дослідженні сильні сторони різних наукових традицій. Третій підхід відстоює ідею фундаментальної епістемологічної єдності освітніх досліджень, обумовленої практичними проблемами, що розглядаються сьогодні [16].

А. Тимченко виокремлює три парадигми в практиці дослідження: емпірико-аналітичну, символічну та критичну, в якій застосовуються по відношенню до дослідження політичні підходи щодо покращення життя людей. Більшість авторів визначають дві основні парадигми в дослідженні: наукову, кількісну, яка часто ідентифікується з позитивізмом, та інтерпретативну, якісну або гуманістичну [3].

У працях, присвячених університетській освіті, Д. Ківз та Д. Адамс виокремлюють два основних протилежних дослідницьких підходи або стратегії – холістичну або системну, та компаративну або аналітичну. При використанні системної стратегії характеристики окремих частин частіше за все розглядаються як такі, що обумовлені одним цілим. Акцент у дослідженні робиться на взаємовідношеннях частковостей у зв'язку з їхньою невід'ємною єдністю, також розглядаються моделі та процеси. Експеримент спрямовано на те, щоб з'ясувати, чи дійсно існують ті чи інші особливості, взаємовідношення або моделі частин цілого. При компаративному підході характеристики окремої частини порівнюються в одній чи більш наукових ситуаціях. Дослідженню належать схожість або відмінність та причини, що їх обумовлюють [16].

Можливе застосування спочатку системного підходу задля того, щоб потім, після встановлення існування моделі або взаємин між частинами цілого, провести порівняння визначених моделей або взаємовідношень у двох та більше наукових ситуаціях. Експеримент має виявити, чи відрізняються характеристики двох і більше частин цілого, взаємовідношень, моделей тощо. Логічно, що встановлення існування особливостей, взаємовідношень або моделі часткового має передувати порівнянню двох або більше частин цілого. Тим не менш, одним із засобів встановлення особливості є визначення існування відмінностей у певних досліджуваних ситуаціях. Тобто часткова відмінність цих двох підходів полягає в тому, що метою одного виступає встановлення існування цілих або визначення характеристик системи, а метою іншого є декомпозиція та порівняння або подальше дослідження особливостей частин цілого в двох або більше ситуаціях з використанням аналітичних процедур [9].

Останні дослідження в галузі компаративної освіти вказують на важливість аналізу національних освітніх систем у контексті глобальних тенденцій. Зокрема, роботи таких авторів, як А. Тимченко, Г. С. Цехмістрова підкреслюють необхідність вивчення взаємозв'язків між освітою та суспільством, а також виявлення спільних закономірностей, що можуть бути корисними для реформування освітніх систем.

Інші дослідження, зокрема О. В. Адаменко, Л. І. Гук, зосереджуються на впливі міжнародних освітніх стандартів, таких як Болонський процес, на національні системи освіти, що підтверджує важливість адаптації польських університетів до нових умов.

Мета дослідження – аналіз наукових підходів, що використовуються у вивченні становлення та розвитку університетської освіти Польщі у ХХ та на початку ХХІ століття.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано комплексний підхід, що включає описові, аналітичні та порівняльні методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компаративна освіта, як наукова дисципліна, виникла наприкінці ХХ століття і сьогодні вважається важливим інструментом для аналізу освітніх систем у різних країнах. Вона дозволяє не лише описувати навчальні процеси, але й вивчати їх динаміку та взаємозв'язки з соціально-економічними факторами. У свою чергу, компаративне дослідження може використовувати науковий або гуманістичний підхід. Спеціалістами в галузі компаративної освіти, які порівнюють одну й більше країн та регіони, проводяться дослідження трьох типів:

- 1) описові;
- 2) вивчення розвитку;
- 3) аналітичне дослідження відношень та процесів [9].

Для вивчення становлення та розвитку університетської освіти Польщі у ХХ та на початку ХХІ століття треба поєднувати всі три типи дослідження. Це дозволить отримати більш глибоке і всебічне уявлення про еволюцію вищої освіти в Польщі, а також про її вплив на суспільство та економіку.

Описові дослідження спрямовані на систематизацію фактів і даних про університетську освіту в Польщі. Вони можуть включати аналіз історичних джерел, статистичних даних, а також документів, що регулюють вищу освіту. Даний тип дослідження дозволяє створити базу знань про основні етапи розвитку університетів, їх структуру, кількість студентів, а також особливості навчальних програм. Наприклад, описові дослідження можуть висвітлювати зміни у кількості університетів та їх спеціалізацій у різні періоди, а також вплив зовнішніх факторів, таких як політичні зміни або економічні кризи.

Вивчення розвитку фокусується на динаміці змін у системі університетської освіти. Воно може включати аналіз впливу глобалізації, технологічних інновацій та змін у суспільних потребах на формування нових навчальних програм і методів викладання. Такі дослідження можуть також розглядати, як польська система вищої освіти адаптувалася до міжнародних стандартів, зокрема в контексті Болонського процесу. Важливо вивчити, як університети реагували на виклики сучасності, такі як зростаюча конкуренція на міжнародному освітньому ринку та необхідність інтеграції з європейськими освітніми системами.

Аналітичні дослідження відношень і процесів дозволяють глибше зрозуміти взаємозв'язки між різними елементами системи університетської освіти Польщі. Аналітичні дослідження включають

вивчення ролі держави в регулюванні університетської освіти, відносини між університетами та бізнесом, а також вплив наукових досліджень на освітні програми. Аналітичний підхід також дозволяє вивчити, як соціальні, економічні та культурні фактори впливають на формування освітньої політики і як ці зміни, в свою чергу, впливають на якість освіти та підготовку фахівців [9].

Поєднуючи ці три типи дослідження, ми отримуємо можливість створити цілісну картину розвитку університетської освіти в Польщі, що дозволяє не лише оцінити минулі досягнення, але й визначити перспективи для подальшого розвитку.

На сьогодні існує дуже багато методів, які використовують для порівняльних досліджень. Так, статистичний метод в компаративній педагогіці полягає в аналізі кількісних показників розвитку системи освіти. Історичний метод ґрунтується на детальному розгляді особливостей розвитку системи освіти або його окремого складового типу освітнього закладу, педагогічної проблеми. Він дозволяє краще зрозуміти стан проблеми через вивчення її джерел, першопричин та історії. Соціологічний метод передбачає аналіз оцінки відповідності організації освіти потребам суспільства на окремому етапі розвитку. Порівняльний метод є основним у компаративній педагогіці. За його допомогою виявляються схожі та відмінні риси освітніх систем, загальні та специфічні закономірності, тенденції розвитку тощо. Важливим моментом при проведенні компаративно-педагогічного дослідження є розробка показників порівняння [4].

За всієї важливості кількісних показників їх не слід абсолютизувати, бо, оперуючи тільки цифрами, неможливо правильно й у всій повноті усвідомити такі важливі питання, як форми забезпечення поступовості різних ступенів університетської освіти Польщі, науковий рівень змісту навчальних предметів, цілі, методи й результати соціальної діяльності, національно-культурні особливості країни тощо [6].

У сучасних умовах значення кількісних показників для адекватної оцінки стану освіти певною мірою зменшується. Кількісне зростання, що попередньо вважалося головним індикатором прогресу освіти, сьогодні вже не може відігравати цю роль, особливо в розвинутих країнах, оскільки неможливо ні нескінченне подовження терміну навчання, ні збільшення чисельності учнів. За цими та іншими показниками системи освіти деякі країни вже досягли «межі насиченості» [2].

Компаративісти мають використовувати ті методи, які, на їх погляд, є більш доцільними для вирішення окресленого наукового завдання. Зазвичай для досягнення кращого розуміння необхідно використовувати одночасно декілька методів. Обрані методи можуть використовуватися разом із положеннями та знаннями із інших дисциплін, а також поєднуватися з методами дослідження, притаманними для цих дисциплін.

З метою кращого розуміння системи забезпечення навчального процесу в університетах Польщі необхідно вивчати не лише процеси, що відбуваються в окремій освітній ситуації, але й продукти та результати діяльності цієї системи. Необхідно створювати та досліджувати такі моделі забезпечення освіти, які б охоплювали продукти діяльності системи, процеси та контекст, в яких існує система.

Джерела, що формують базу польської педагогічної компаративістики, характеризуються багаточисельністю й різноманітністю. До них можна віднести законодавчі акти й державні постанови щодо освіти, навчання, науки, культури, спорту, охорони здоров'я, соціальної роботи тощо; педагогічну документацію, навчально-методичну літературу, статистичні видання, результати міжнародних досліджень, праці педагогів-дослідників різних країн, рішення й рекомендації регіональних, національних чи всесвітніх педагогічних форумів, педагогічну й суспільно-політичну періодику.

Історіографію з теми дослідження розвитку університетської освіти Польщі доцільно поділити на чотири хронологічні етапи, які ілюструють наукові підходи до накопичення та інтерпретації матеріалу.

Перший період – міжвоєнний (1918-1939 рр.), після відновлення незалежності Польщі було створено нові університети, реформовано навчальні програми та впроваджено нові методи навчання.

Другий період – після Другої світової війни (1945-1989 рр.). У даному періоді під впливом комуністичної влади університети були централізовані, а навчальні програми були сильно ідеологізовані.

Третій період – після падіння комунізму (з 1989 р.). Після розпаду комуністичного режиму у Польщі університетська освіта пройшла реформи, спрямовані на впровадження європейських стандартів навчання та досліджень.

Четвертий період – сучасний період (з початку XXI століття). У даному періоді університети Польщі активно співпрацюють з університетами інших країн, впроваджують нові технології навчання та досліджень, розвивають міжнародні програми обміну студентів.

Кожен з цих періодів відображає важливі зміни у підходах до вивчення історії в університетському середовищі Польщі. Від періоду після відновлення незалежності до сучасності історіографія в Польщі пройшла складний шлях розвитку, що відобразився у методах дослідження,

темах та підходах до інтерпретації історичних подій. Кожен з цих періодів відіграв важливу роль у формуванні сучасної історіографії в Польщі.

Після відновлення незалежності Польщі (1918-1939 рр.) головним завданням органів освіти стала уніфікація системи освіти, тобто визначення організації, завдань, ідеологічних засад та програм. Цей процес тривав до 1922 року. Національні збори вчителів, які відбулися в квітні 1919 року за ініціативою Міністерства релігії та народної (публічної) освіти, відомі як «вчительський сейм», визначили принципи майбутньої системи освіти, включаючи єдину і безкоштовну початкову школу, впровадження обов'язкової семирічної освіти та зв'язок між всіма рівнями шкіл для забезпечення доступу до вищої освіти незалежно від соціального статусу, статків та рівня освіти [12].

Університетська освіта підпорядковувалася Міністерству релігії та народної освіти, але мала широку автономію і самоврядування. У той період розвивалися університети на території Республіки. На момент незалежності існували три університети (у Кракові, Львові та Варшаві) і дві політехніки (у Львові та Варшаві). Згодом було відкрито нові навчальні заклади, які поділялися на академічні та неакадемічні. Академічні вищі школи мали право надавати наукові ступені і користувалися автономією. Проте у 1933 році прийняли Закон «Про вищу освіту», який обмежив автономію університетів і збільшив повноваження міністра, який отримав право на створення та ліквідацію кафедр і факультетів, схвалення ректорів; посилення в університетах повноваження ректора і обмеження позицій академічного сенату [12].

Після завершення Другої Світової війни розпочався новий етап розвитку університетської освіти в Польщі, який тривав з 1945 по 1989 рік. У цей період університети в Польщі почали активно відновлювати свою діяльність після війни. Було створено нові факультети, відкрито нові спеціальності, збільшено кількість студентів. Університети відіграли важливу роль у підготовці кадрів для відновлення економіки та суспільства після війни.

Проте університетська освіта в Польщі в цей період також була під сильним впливом радянської системи. Університети були централізовані, студентам обмежувалася свобода вибору предметів, було введено ідеологічні курси.

Основним завданням у перші десятиліття було відновлення кадрового складу та матеріально-технічної бази навчальних закладів під впливом демографічних та економічних умов. Головною метою університетської освіти в цей період була підготовка висококваліфікованих фахівців, їх подальше професійне зростання та забезпечення науковими кадрами для освіти та наукових досліджень. Система включала різні типи вищих навчальних закладів з різними термінами навчання, а також наукові та післядипломні заклади для поглиблення знань у певній галузі спеціалізації.

До 1989 року в Польщі було 11 державних університетів у різних містах країни.

З 1989 року, після падіння комуністичного режиму, університетська освіта в Польщі почала рухатися в новому напрямку. Було відновлено академічну свободу, відкрито нові спеціальності, змінилися підходи до навчання.

Після 1989 року розвиток вищої освіти відбувався під гаслом «Зміниш або помри», що відрізнялося від гасла 1979 року «Учись або помри». Цей процес відбувався в умовах демократизації, глобалізації та відкриття кордонів. Польські дослідники визначили три етапи реформування вищої освіти, які включали застій, відновлення та розвиток. Розвиток освіти залежав від обсягу коштів з державного бюджету і передбачав три рівні вищої освіти: базову (бакалаврську), магістерську та докторську.

Основні напрямки розвитку вищої освіти в Польщі в даному періоді включали збільшення міжнародної конкурентоспроможності польської науки через зміцнення співпраці між наукою і економікою, підвищення якісного та кількісного рівня викладацького складу, а також покращення ефективності впровадження досліджень та розвитку інфраструктури наукових експериментів.

Підвищення якості вищої освіти залишається у центрі уваги польської суспільства протягом усього періоду суспільно-економічних перетворень після 1989 року. Пошук способів покращення функціонування системи вищої освіти призвело до прийняття низки процедур, пов'язаних з об'єктивною оцінкою досягнутих результатів. У роботах, присвячених цій темі, можна знайти численні пропозиції, але в основному вони звелися до виділення трьох необхідних типів процедур:

– Аудит якості (review, quality audit), що проводиться відповідно до норм ISO 8402, тобто систематичні перевірки відповідності планів та дій, вжитих з метою підвищення якості освіти, а також отриманих результатів [8]. Аудит дозволяє визначити ефективність та доцільність впровадження в практику одержаних результатів. У вищій школі такі перевірки здійснює зовнішня організація або створена з цієї метою група, що складається з працівників вузу. Аналіз способів, за допомогою яких ЗВО управляє якістю навчання, дозволяє визначити, чи використовуються відповідні механізми управління і яка їхня ефективність. Тобто вивчаються не академічні стандарти, а скоріше методи досягнення стандартів, ухвалених вузом.

– Оцінка (assessment) – визначення якості навчального процесу у цьому вузі. Оцінка є результатом зіставлення конкретних дій та завдань, які повинні вирішуватись за допомогою цих дій. Ефективність застосовуваних методів підвищення якості навчального процесу аудитори визначають на підставі аналізу навчальних планів, програм, а також умов реалізації дидактичного процесу.

– Акредитація (accreditation) – процес отримання ЗВО від компетентних керівних органів права на надання професійних звань та наукових ступенів або визнання кваліфікації для здійснення вищої освіти. У процесі акредитації зовнішня інституція підтверджує, що цей ЗВО, а також застосовувані в ньому процеси та методи навчання, відповідають граничним критеріям якості (найчастіше мають на увазі відповідність мінімальним стандартам якості). Висновок Державної акредитаційної комісії (Państwowa Komisja Akredytacyjna) – дає вузу право на видачу державних дипломів про вищу освіту [10].

Сучасна система вищої освіти, що склалася в Польщі, повністю відповідає вимогам Європейського Союзу, а дипломи випускників польських вишів визнані у всіх країнах ЄС.

В останні роки польський уряд приділяє значну увагу вдосконаленню та розвитку системи вищої освіти в країні, розуміючи, що саме тут криється значний потенціал для розвитку країни.

Лише за останні 15 років витрати на освіту в Польщі зросли більше ніж на 136% [Raport GUS: w ciągu 15 lat wydatki na oświatę wzrosły o ponad 136 procent]. Найбільше фінансування було спрямовано на розвиток системи освіти у невеликих повітових містах. Тут за ті ж роки зростання склало 170% [11].

У 1999 році Польща приєдналася до Болонського процесу, впровадивши систему освіти з двома ступенями – бакалавр та магістр. Країна активно впроваджує болонські стандарти і норми в освіті, науці і техніці, що дозволяє їй мати численні переваги вищої освіти. Дипломи польських університетів визнані у всіх країнах Європи та багатьох інших країнах світу без необхідності додаткового підтвердження. Система освіти в Польщі відповідає загальноєвропейській схемі (ECTS) та Міжнародним стандартам класифікації освіти (ISCED).

Правовою основою університетської освіти у Польщі є Конституція РП, у ст. 70 якої йдеться про право кожного на освіту, причому для дітей віком до 18 років воно є обов'язковим [10]. Державні органи надають громадянам загальний та рівний доступ до освіти. Для цього вони створюють та підтримують системи індивідуальної фінансової та організаційної допомоги учням та студентам. Умови надання такої допомоги визначає закон.

Слід зазначити, що існуюча нині система університетської освіти Польщі склалася внаслідок неодноразового реформування, проб та помилок, наукових дискусій та експериментів. На сьогоднішній день у країні працюють як державні, так і недержавні виші.

Принципи функціонування університетської освіти визначаються чинним Законом від 20 липня 2018 р. «Про вищу освіту та науку» (Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) [15].

Чинний закон у Польщі часто називають Конституцією для науки, або Законом 2.0. І справді, за своєю значимістю цей документ, який суттєво змінив систему освіти сучасної Польщі отримав право на таку назву.

При цьому слід пам'ятати, що реформування системи університетської освіти країни є лише елементом, хоч і дуже значущим, у системі перманентних змін усього суспільства. Польські вчені, аналізуючи перші підсумки реформи, попереджають, що це лише перший етап на шляху нових реформ, неминучих у сучасному динамічному розвитку світі.

Закон цей народжувався непросто. Міністерство науки та вищої освіти організувало конкурс наприкінці травня 2016 р.

Усього було відібрано для обговорення три різних варіантів проекту закону. Для розгляду проектів було призначено раду Національного конгресу науки, яка провела по всій країні серію конференцій обговорення основних положень майбутнього закону. У вересні 2017 р. перша Версія проекту була представлена на Національному конгресі наук у Кракові [14].

В результаті консультацій, що тривали кілька місяців, до проекту було внесено численні зміни.

Такий закон давно очікувався академічним співтовариством країни, обговорювалися можливі напрями реформ. Але незважаючи на це підсумковий документ народжувався досить складно: робота та консультації над Конституцією для науки тривали 574 дні.

Академічна спільнота не тільки дала поштовх для створення комплексної реформи польської вищої освіти та науки, але і безпосередньо брала участь у процесі створення цього закону. Тому ухвалена Конституція для науки знайшла настільки однозначну підтримку всього академічного співтовариства країни.

Можливості сучасних польських вузів Закон визначає залежно від результатів експертизи наукових досліджень, які проводяться конкретним вузом. Експертиза проводиться раз на чотири роки Комісією Оцінки Навчання (Komisja Edukacji Narodowej, далі – КЕН). Результати експертизи відображаються за шкалою, що містить 5 оцінок: А+, А, В+, В, С (у порядку спадання).

Оцінці підлягають не відділи вузів, а їхня наукова діяльність, що проводиться з конкретних дисциплін. Таким чином, вузи можуть отримати більше однієї наукової категорії – їх кількість залежить від кількості дисциплін, за якими вуз веде наукову діяльність. Декілька категорій можуть також отримати деякі наукові інститути. Ці оцінки набагато точніше вимірюють якість наукових досліджень з окремих дисциплін і дають основу для порівняння вузів.

В результаті експертизи відбувається ранжування вузів на академічні та професійні.

Таким чином, згідно з кваліфікацією КЕН, дозволи надавати ступінь доктора філософії та доктора наук з конкретної дисципліни матиме дослідний вуз або міжнародний інститут, якщо він отримує у своїй галузі категорії А+, А чи В+. Кращі вузи (що мають оцінки) А або А+ не менше ніж з 4 дисциплін у 2 областях зможуть вести індивідуальні міждисциплінарні дослідження.

Комплексне дослідження університетської освіти в Польщі, що враховує історичні, соціально-економічні та культурні аспекти, а також застосування різноманітних методів аналізу, дозволяє глибше зрозуміти еволюцію вищої освіти та її адаптацію до сучасних викликів, що є критично важливим для подальшого розвитку освітньої системи країни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що університетська освіта в Польщі переживає значні зміни, які потребують всебічного аналізу з урахуванням як історичних, так і сучасних контекстів. Комплексний підхід, що об'єднує описові, аналітичні та дослідження розвитку, дозволяє детально вивчити взаємозв'язки між освітніми системами, соціально-економічними факторами та культурними особливостями.

Перспективи подальших досліджень повинні включати глибший аналіз впливу глобалізації на адаптацію польської вищої освіти до міжнародних стандартів, а також вивчення ролі інноваційних технологій у навчальному процесі. Крім того, важливо дослідити вплив освітньої політики на якість підготовки фахівців у контексті змінюваних потреб ринку праці. З огляду на різноманітність джерел та методів, подальші дослідження можуть сприяти формуванню нових освітніх стратегій, які враховують специфіку польської системи вищої освіти та її інтеграцію в європейський освітній простір.

Список використаних джерел

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950 – 2000 рр.) : Дис. ... докт. пед. Наук. М-во освіти і науки України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ : Б. в., 2006. 612 с.
2. Гук. Л. І. Методологія проведення історико-компаративних досліджень в педагогіці. *Інноваційна педагогіка*. Одеса. 2020. С. 17-20.
3. Тимченко А. Основні методи, принципи та етапи технології історико-педагогічного дослідження. *Вісник. Наука і практика*. URL: <http://xn--e1aaajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/>.
4. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2003. 240 с.
5. Цюра С. Б. Методологія порівняльних педагогічних досліджень: принципи, особливості. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 4. С. 65-72.
6. Щука Г. П. Методологічні основи порівняльно-педагогічних досліджень. *Науковий вісник Донбасу* (електронне наукове видання). № 2(18). 2012. URL: http://almamater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN18/index.
7. Brey M. Comparative Education in the Era of Globalisation: evolution, missions and roles. *Policy Futures in Education*. 2003. Vol. 1, Nr. 2, P. 209-224.
8. Geryk M. Społecznie odpowiedzialna uczelnia jako ważne ogniwo gospodarki rynkowej. Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju. Warszawa : PTE, 2012.
9. Keeves J. P. Comparative Methodology in Education. Educational research, methodology and measurement: an international handbook. Pergamon Press Ltd, 1997. 1054 p.
10. Kisielnicki J. Informatyka narzędziem zarządzania XXI wieku. Warszawa: PJWSTK, 2014. 105 p.
11. Raport GUS: w ciągu 15 lat wydatki na oświatę wzrosły o ponad 136 procent. URL : <https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/raport-gus-w-ciagu-15-lat-wydatki-na-oswiatae-wzrosly-o-ponad-136-procent,134446.html>
12. Reforma oświatowa w polsce po 1918 roku. URL : https://sciaga.pl/tekst/49486-50-reforma_oswiatowa_w_polsce_po_1918_roku
13. Scott Peter. The European University: What is its future? Keynote Speeches. URL: <https://www.peterscott.com/>
14. Sprawozdanie z działalności Narodowego Centrum Nauki. Rok. 2017. URL : https://www.ncn.gov.pl/userfiles/file/inne_dokumenty/2017_sprawozdanie_z_dzialalnosci_ncn.pdf
15. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf>
16. Ward David. Globalization, Public Policies and Higher Education. The Globalization of Higher Education. – Economica Ltd., 2008. 290 p.

References

1. Adamenko O. V. Rozvytok pedahohichnoi nauky v Ukraini v druhii polovyni KhKh stolittia (1950 – 2000 rr.) : Dys. ... dokt. ped. Naук. M-vo osvity i nauky Ukrainy, Luhan. nats. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk : B. v., 2006. 612 s.

2. Huk. L. I. Metodolohiia provedennia istoriko-komparatyvnykh doslidzhen v pedahohitsi. *Innovatsiina pedahohika*. Odesa. 2020. S. 17-20.
3. Tymchenko A. Osnovni metody, pryntsyipy ta etapy tekhnolohii istoriko-pedahohichnoho doslidzhennia. *Visnyk. Nauka i praktyka*. URL: <http://xn--e1aajfpeds8ay4h.com.ua/pages/view/>.
4. Tsekhmistrova H. S. Osnovy naukovykh doslidzhen : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Vydavnychiy dim «Slovo», 2003. 240 s.
5. Tsiura S. B. Metodolohiia porivnialnykh pedahohichnykh doslidzhen: pryntsyipy, osoblyvosti. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. 2015. № 4. S. 65-72.
6. Shchuka H. P. Metodolohichni osnovy porivnialno-pedahohichnykh doslidzhen. *Naukovyi visnyk Donbasu* (elektronne naukove vydannia). № 2(18). 2012. URL: http://almamater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN18/index.
7. Brey M. Comparative Education in the Era of Globalisation: evolution, missions and roles. *Policy Futures in Education*. 2003. Vol. 1, Nr. 2, P. 209-224.
8. Geryk M. Społecznie odpowiedzialna uczelnia jako ważne ogniwo gospodarki rynkowej. Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju. Warszawa : PTE, 2012.
9. Keeves J. P. Comparative Methodology in Education. Educational research, methodology and measurement: an international handbook. Pergamon Press Ltd, 1997. 1054 p.
10. Kisielnicki J. Informatyka narzędziem zarządzania XXI wieku. Warszawa: PJWSTK, 2014. 105 r.
11. Raport GUS: w ciągu 15 lat wydatki na oświatę wzrosły o ponad 136 procent.
URL : <https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/raport-gus-w-ciagu-15-lat-wydatki-na--oswiatae-wzrosly-o-ponad-136-procent,134446.html>
12. Reforma oświatowa w polsce po 1918 roku.
URL : https://sciaga.pl/tekst/49486-50-reforma_oswiatowa_w_polsce_po_1918_roku
13. Scott Peter. The European University: What is its future? Keynote Speeches. URL: <https://www.peterscott.com/>
14. Sprawozdanie z działalności Narodowego Centrum Nauki. Rok. 2017.
URL : https://www.ncn.gov.pl/userfiles/file/inne_dokumenty/2017_sprawozdanie_z_dzialalnosci_ncn.pdf
15. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.
URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf>
16. Ward David. Globalization, Public Policies and Higher Education. The Globalization of Higher Education. – Economica Ltd., 2008. 290 p.

| Матеріал надійшов до редакції: 26.02.2025 р. | Прийнято до друку: 17.03.2025 р. | Опубліковано: 30.04.2025 р. |

